

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Pomagajmo si sami. — Zmes. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Poziv. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica nredništva.

Pomagajmo si sami!

Uvažuje K. Svoboda.

IV.

Učiteljeva sposobnost za poslanca.

Kolikega pomena so poslanci za narod, se vidi najbolj pri raznih volitvah. Po strastni agitaciji, po največjih gmotnih žrtvah, po uporabi dovoljenih in nedovoljenih sredstev si izkušajo posamezni kandidati na čelu svoje stranke pridobiti končno zmago. Gotovo bi se ta strastni boj ne bil za prazen nič. Največjega pomena so poslanci za majhne narode, kakršnega tvorimo n. pr. Slovenci v Avstriji. Vzroke za to važnost pozna vsak, ki je le malo politiški dozorel. Ni mi jih treba tukaj navajati. Le opozoriti hočem tovariše na dejstvo, da prilagajo klerikalci volitvam takšno važnost, da zlorablajo radi njih celo sveta mesta, da agitujejo za svoje kandidate celo na propovednici in v izpovednici. Slovenskemu učitelju agitacija ni neznana stvar. Tudi njega je moralo vneti popolno spoznanje poslančeve važnosti za narod, da je s tako požrtvovalno silo zbiral glase za narodne zastopnike.

Da, ni vse eno, kakšna oseba postane poslanec. S kakovostjo narodnih poslancev se menja narodna sreča. — Ker poslanca ne veže nobena obljuba, nobena informacija, kako naj deluje, ker je vsak poslanec le po svoji vesti in po svojem prepričanju delaven, morajo volilci pač skrbno izbirati, da ne izberejo moža s preširoko vestjo ali pa moža, ki nima ne sposobnosti, ne volje za delo poslanca. Ko je poslanec kandidoval, se je pač predstavil svojim volilcem in jim razvil svoj program, po katerem hoče delovati; a v tem razvitju programa še ni zajamčeno, da bode tudi res deloval v omenjenem smislu, v ta program ni mogel vplesti vseh posameznih točk, kjer je treba pokazati svoje mišljenje, ta program je sploh morda razvil novinec, ki še nikdar ni zastopal zajmov svojega naroda, se je torej razvil brez pravega znanja obstoječih ali pa predvidnih in nepredvidnih razmer. Poslanec je morda celo svoje volilce s praznimi obljubami le slepil, ker je bil željan mandata in diet. Volilcem mora torej biti kandidat že znan, znan kot vesten, delaven človek, ki se ne da podkupiti, ki je strogo nraven. Delovanje poslanca pa se ne gradi samo na omenjene lastnosti. Poslanec mora biti tudi primerno naobražen, zakaj brez naobrazbe ni mogoče dejstvovati in delovati. Pod tem pa ne razumemo samo znanja zakonov, ampak

splošno naobrazbo. Poslanec mora biti politiški naobražen; znani mu morajo biti dogodki in konstelacije v polpretekli in pretekli dobi. Poslanec mora poznati krajevne razmere svojih okrajev, mora biti natanko informovan o zadevah in željah in potrebah onih stanov, katere zastopa. Ako poslanec ne zadostuje vsem tem zahtevam, tedaj svojega mesta ne izpolnjuje popolnoma in narodu z njim ni dovolj pomagano. K vsemu, kar sem naštel, se končno pridruži kot ena izmed glavnih zahtev: poslanec mora biti dober govornik. Le govornik more poseči srečno v razmotrivanju, govornik more pridobiti potrebno večino za svoje predloge, le govornik more sploh nastopiti kot činitelj; poslanec, ki nima govorniškega daru, se nam dozdeva kakor avtomat, ki pokaže na čelni strani vselej samo listek z „da“ ali „ne“, kolikorkrat ga naviješ. — No, poslanec z vsemi naštetimi dobrimi lastnostmi je samo ideal, ki išče zastopnika med našimi in tuje-narodnimi poslanci. Takšnega narodnega zastopnika ne bi našli, ko bi ga tudi s svetilko pri belem dnevu iskali. Ideal ostane tudi tu ideal. Navzlic temu vendar ostanejo zahteve, ki jih stavimo na zastopnika narodnih zajmov v zakonodajalnih zbornicah, vendarle vedno iste in neizpremenjene, in navzlic temu vendar sodimo kakovost poslanca po razmerju, v katerem se vjemajo njegove sposobnosti in njegove lastnosti z gori opremljenimi sposobnostmi in lastnostmi idealnega poslanca. Kdor je idealu poslanca najbližji, bode tudi narodne težnje na merodajnem mestu najbolj ščitil.

Iz katerih slojev se rekrutirajo poslanci, z drugo besedo, v katerih slojih je največ mož s sposobnostmi, katere mora poslanec imeti? — Že če pogledamo slovenske poslance v njih privatnem poklicu, najdemo najrazličnejše sloje zastopane. Še različnejši so poslanci drugih narodov. V državni zbornici se zbirajo grofi in drugi plemenitniki, advokati, uradniki, duhovniki, umetniki, kmetje in roko-delci. Vsi ti zastopniki ljudstva iz raznih stanov morajo čutiti v sebi sposobnost za poslanca, in tudi volici morajo imeti prepričanje, da ima dotični zastopnik potrebne sposobnosti, da jih bode na pripraven način zastopal, sicer bi ga ne volili, ali pa bi mu kmalu izrekli svojo nezaupnico, katera bi naložila poslancu morališko dolžnost, se svojemu mandatu odpovedati, dolžnost, katero po lastni volji ali izpolni ali pa ne. Graški delavci morajo s takšnim zaupanjem zasledovati delovanje krojača Resla, kakor češki veleposestniki zasledujejo delovanje in zastopstvo svojih zajmov po raznih knezih.

Ako bi ponudili učitelji narodu kandidate iz svojih vrst, morali bi učitelji tudi jamčiti za njih sposobnost za velevažni poklic poslanca. — Je-li torej mogoče, najti med nami, v naših vrstah nekoliko takšnih mož, ki bi primerno zastopali ne samo naše učiteljske zajme, ampak sploh vse svoje volilce? — Ni moja naloga, dokazati, da je vsak učitelj sposoben sprejeti mandat, saj tudi ne bode nihče trdil, da bi bil sposoben za to vsak advokat. Dovolj bode, ako dokažem, da je med našimi stotinami mogoče najti vsaj nekoliko mož, ki bi sprejeli in popolnoma izpolnjevali omenjeno velevažno mesto. Ako ne dokažemo sposobnosti nekaterih učiteljev v to svrhu, nam utegnejo naši javni in prikriti nasprotniki zopet zavrtniti naše zahteve, češ, da nimamo pripravnih mož v svoji sredi. Ko sem se nekoč z nekim poslancem o tej zadevi razgovarjal, mi je dejal v brk, da nimamo potrebnih mož. Da, nimamo jih, nemara zato, ker jih še nismo iskali, ker jih še nismo svetu pokazali!? Vaši argumenti, dragi voditelji naroda, s katerimi podpirate svojo trditev, da ni učiteljstvo pripravno odposlati nekoliko mož v parlament, so prazni. In ko bi pa samo besedi ne hoteli verovati, evo vam dokazov za to. Ti dokazi so nam samim poroki, da se ne tolažimo z lihim nadami, vam pa so naši dokazi jamstva, da bomo resolutno stavili svoje zahteve.

Ako narod izvoli svojega zastopnika, mu pokaže s tem neomejeno zaupanje. Poslančeva sveta dolžnost je, se tega zaupanja vrednega izkazati. Pred vsem mora vselej imeti v mislih obči blagor naroda, potem pa korist onih slojev, katere zastopa, ki so mu položili zastopstvo lastnih zajmov v roke. Nikdar ne sme zastopati poslanec zajmov zasebnikov, ako ni z njimi v zvezi korist vse po njem zastopane mase. Nikdar ne sme poslanec žrtvovati obče koristi koristim posebnih frakcij, še manj pa lastni koristi. In vendar vlada rada podkupi poslance za svoje predloge. Poslanec se ponudi časih to ali ono častno mesto, časih se zapeljivo jabolko pokaže v lepi rumeni, zlati barvi. Tu je treba pred vsem trdnega neomahljivega značaja, poslanec mora tu posnemati predvsem Fabricija, ako noče postati izdajalec svojih volilcev. In vendar ravno volilci mnogokrat ne vedo, da so jih prodali lastni voditelji, ker to ostane vselej vladna tajnost. — Zato pa zahtevamo od poslanca, da je strogo nraven, nepodkupljiv človek.

Vprašanje je sedaj, ali more postaviti učiteljstvo pred javno sodbo dovolj takšnih mož, ki nimajo nravnih madežev, katerih značaj je čist in trden. — O tej zadevi sem izjavil svoje mnenje v članku št. III. Rekel sem, da ni najti stanu, ki bi se mogel ponašati s takšnim številom strogonravnih mož, kakor učiteljski stan. Hvala Bogu, naš stan dobiva takšnih mož od dne do dne več, četudi trdijo, da splošna morala propada, zakaj čim bolj se razvija naš stan, tem čistejšje značaje si mora učiteljstvo vzgojiti v lastnih vrstah. In kdo bi naj bil nraven, ako ne učitelj, ki ravno vzgoji nravnosti, vzgoji pravih značajev posveti večji del svojega truda, pripoznava največjo važnost v šoli in zunaj šole! Iz kratka — te zadeve ni treba dalje razjasnjevati. Saj naš stan brez nravnih članov niti mogoč ni, in kdor pripoznava, da imamo res dobre učitelje v naših vrstah, ta mora pripoznati, da se bodo našli med nami tudi takšni učitelji, ki bodo sposobni, zastopati narod nesebično, brez prevelike skrbi za lastno dobro, ki bodo naopak skrbeli za dobro našega stanu le v toliko, v kolikor je od razvoja šolstva odvisen razvoj javnega, splošnega blaga. — Učitelj-poslanec se ne more

dati podkupiti, ker bi s tem strl lastne svoje nauke in izpremenil lastno svojo osebo, lastni svoj značaj, ki se je utrdil v neizrekljivo žalostnih bojih z bedo in siromaštvom. Nasprotno, stopiti moramo celo za korak naprej in zanosno izjaviti, da tisti, ki je svoje življenje žrtvoval narodnemu dobru, ki je delal v šoli in zunaj šole le za narod, nikdar za lastno korist, ne bode mogel izdati svojih volicev, ne bode mogel storiti uslug vladi za gori navedene nade. Da, naše učiteljstvo lahko postavi znatno število takšnih kandidatov, katerih značaj je čist kot solnce in katerih dosedanje vestno delovanje ne v najmanj važnih narodnih zadevah jamči za vestno delovanje tamkaj, kjer gre za velike narodne zajme.

Drugo vprašanje: Je-li ima učiteljstvo dovolj takšnih mož med sabo, ki imajo za poslanca potrebno omiko in naobrazbo? Poslanec mora z bistrim očesom premotriti razmere, mora posegati sam v debato, mora se odločiti za razne predloge, katerih korist ali škoda je dvomljiva. Poslanec mora biti inteligenčen človek, z razvitim intelektom, z ostrim umom. Ta um mora pred vsem razpolagati z znanjem obstoječih zakonov; poslanec mora biti politički naobražen, znana mu mora biti zgodovina najmlajše dobe do dobra; iz vsega tega mu mora izhajati razsodnost in pravo shvatanje obstoječih razmer in konstelacij.

Kar se tiče zakonoznanstva, bi bil gotovo pravnik najbolj sposoben za poslanca; ni pa s tem izključeno, da bi si ne pridobili v kratki dobi tudi udje drugih stanov primernega znanja zakonov. Kakor si faktički to znanje pridobita kmet in duhovnik, ako ju podpira v tem razvit intelekt in občna naobrazba, tako si pribori to znanje lahko tudi učitelj. Če bi pa ne mogel kandidovati radi neznanja zakonov učitelj, tedaj bi morali odrekati pravico do kandidature tudi vsem drugim stanovom. To bi bilo glupo, da ne rečemo uprav blazno. Kar se dostaja političke naobrazbe, jo moramo prirekati učiteljstvu ravno tako kakor drugim stanovom, da, celo v višji meri. Naši knjigotržci pripoznajo, da so učitelji glavni odjemalci knjig vsakovrstne vsebine; učitelji si neprenehoma popolnjujejo znanje, naši redakterji bodo čisto natanko povedali, kateri sloj odvzema liste v največji množini. O, med nami nahajate dovolj mož, ki nadkriljujejo po znanju minolih, važnih za sedanjost politiko, dogodkih marsikatega duhovnika-poslanca. Učitelji v politiki niso novinci. Koliko je učiteljev, ki pišejo političke članke v naše dnevnike in tednike, o tem bi vam tudi uredniki lahko marsikaj povedali. — Da, učitelji imamo med sabo dovolj inteligentnih mož, katerim pa neugodne naše stanovske razmere, žal, ne dovolijo, da bi pokazali svojo političko delavnost in nadarjenost za političko delavnost. Učitelji imamo — — paragrafe. Koliko učiteljev imamo, ki nimajo priložnosti, svoje sijajne naobrazbe pokazati, ker delujejo v neugodnih krajevnih odnošajih. Ni dvoma, da bi pokazal učitelj na pripravnem mestu za kočljive predloge, kjer zastaja našim klerikalnim poslancem vsa slovita pamet, dovolj razsodnosti, ni dvoma, da bi se mogel učitelj-poslanec povzdigniti vsaj na tisti nivo, kjer stojijo zdaj naši poslanci. Za abstinenčno politiko bi ne bil učitelj preglup v nobenem slučaju.

In vendar naobrazba, splošna naobrazba za poslanca še ne zadostuje. Poslanec mora imeti še nekoliko specialnega znanja. Poznati mora pred vsem svoj narod natančno, vedeti mora, kaj narodu prija in kaj je zanj pogubno. V drugi vrsti mora poznati in shvatati korist

slojev, katere zastopa, sicer se njegovo delovanje ne more smatrati koristnim. — V koliko more učitelj-poslanec tem zahtevam zadostovati, sem v glavnih potezah označil že v prejšnjih člankih. Naj ponovim tukaj marsikaj radi popolnosti in preglednosti, kar sem že deloma rekel. — Da učitelj narod pozna, za to jamči že dejstvo, da je pretežna večina učiteljev proizšla iz naročja naroda, velike mase naroda, iz kmetstva. Po kratki dobi petih let se je vrnil učitelj zopet med ljudstvo, sedaj izpremenjen, sedaj kot učitelj naroda. In tu živi z narodom v najožjih stikih. Kako bi bilo mogoče, da bi si učitelj ne ustvaril pravilne sodbe o narodnih potrebah? Poleg tega spoznava učitelj duševne proizvode naroda. Ali bode torej učitelj v stanu presoditi vsaj toliko narod, kakor ga presodi advokat ali duhovnik? Ali bode učitelj mogel po tem spoznanju naroda posneti, kaj narod potrebuje za svoj razvoj, kaj ne?

Masa našega naroda so kmetje, v drugi vrsti obrtniki in delavci. Učitelj se je dve leti učil kmetovalstva, zraven pa vrsto drugih ved, ki podpirajo kmetovalstvo. Ali bode vedel učitelj, kaj utegne kmetu koristiti? Ali bode hotel pomagati delavstvu in obrtnikom? Če ima kdo na svetu kaj srca za delavstvo, tedaj ga ima učitelj. On sam izmed vseh, ki se potegujejo za mandate, pozna in ve, kaj se pravi to, truditi se brez koristi za druge, on sam ve, kaj je beda in siromaštvo. Duhovnik ni nikdar zrl, kako so lastni otroci beračili pri sosedovih kruhka. In zato se ni bati niti kmetom, niti obrtnikom, niti delavcem, da bi učitelj ne bil pravi zastopnik naroda. Pa tudi nam učiteljem bode pomagano edino le z učiteljem v zbornici. Šola nima zastopnikov in se mora bojevati zoper toliko oblastnih napadalcev, zoper klerikalizem in birokratizem. In ko bi tudi vsi odrekli učitelju zmožnost za poslanca, mi učitelji tega ne smemo storiti, marveč moramo vse svoje sile napeti pri prihodnjih volitvah — pro domo.

Še neko važno lastnost mora imeti poslanec. Govornik mora biti, nevstrašen govornik, ki ume kaj povedati. Govornikov imamo ravno Slovenci malo. Poznam poslanca, ki je samo enkrat v vsi svoji eri odprl usta za — — — poldnevni pouk, navadno pa je molčal in kimal. To so naši govorniki! Tudi učiteljstvo je imelo že dokaj priložnosti, poslušati naše poslance, naše govornike. Posmeh zbujaajo. Ali jim manjka marljivosti, ali jim manjka sposobnosti? — Pa ni dvoma, da bomo našli med učitelji tudi govornike. Naša učiteljska društva so šole za govorništvo. Imamo razne konferencije, imamo razne skupščine. In poslušajte jih, kako govorijo naši učitelji, in uverjeni bode z menoj vred, da bode učitelj tudi v deželnem in državnem zboru dober govornik. Učitelji se tam ne bodo tako osmešili, kakor so se osmešili naši poslanci, ne bodo napravili tolikokrat fiasko kakor naši duhovniki v parlamentu. — Iz kratka: kar more duhovnik v posvetnih stvareh, to more učitelj tudi, saj je bil tudi pri sv. birmi.

Po teh razmotrivanjih pridemo do raznih zaključkov. Glavni zaključek za nas je ta-le: Med učitelji bo najti dovolj mož, ki bodo častno zastopali slovenski narod v merodajnih skupščinah, je dovolj mož, ki so za poslanca popolnoma sposobni. Ako nam to sposobnost odrekajo, nam jo odrekajo vsled koristolovstva, ali vsled zlobe, ali vsled neumnosti, vsled omejenosti duha. Pravi poznavalec učiteljstva nam sposobnosti odrekati ne more in ne sme. In če bi tudi kdo dejal, da iz učiteljstva nikdar ne morejo proizhajati idejalni poslanci, moramo odločno trditi,

da bodo učitelji-poslanci vsaj v toliko idejalni kakor so poslanci, ki so vzeti iz drugih stanov. To moramo za vsak slučaj pomniti.

Sposobnost torej imamo, pravico do mandatov tudi in to vsled dokazane sposobnosti in našega narodnega dela. — To pravico moramo izkoristiti pri prihodnjih volitvah. Povsod se bode učiteljstvo za mandate potezalo z vso silo. Kakšen bode uspeh tega truda, o tem nam oznanjujejo veselo vest najnovejše češke volitve. Tovariši, ali bomo siromaki slovenski učitelji zaostajali za drugimi? Ali bomo še dalje trpeli, prenašali vsled lastne krivde svoje brezprimerno bedno in žalostno stanje? O, nikdar!! **Prihodnje volitve naj nas najdejo pripravljene na boj!** — S prihodnjimi volitvami se bode bavil moj prihodnji, zadnji članek.

Zmes.

XI.

G. urednik! Prvega maja nisem imel prosto, zato nisem mogel pogledati, kako ga obhajajo krščanski socialisti v Ljubljani. Po šoli sem prečital slavnostni spis „Prvi majnik 1900“, čeravno nisem „mokrat“. No, borba delavcev proti kapitalistom je huda, tudi borba učiteljstva proti klerikalcem prihaja hujša, zato zapojmo:

„Razdrli bomo ječo starodavno,
zapeli bomo pesem enoglasno,
svobodi bomo tempelj sezidali . . .
Že struji vzduhom tajno novi čas,
že se razlega nove sreče glas . . .
Prišel bo dan! . . . Trpini bodo vstali . . .“

V Gorici so imeli hud boj na občnem zboru posojilnice. Klerikalci so grozno propadli, in to boli. Dopis „Iz učiteljskih krogov na Goriškem“ v nekem listu je le narodno slepilo, ki ne bo učiteljstva speljalo na led.

Zanimiva je definicija „klerikalizma“, katero je objavil češki katoliški list „Rozvoj“ (z dne 15. malega travna t. l.): „Klerikalizem je izrabljanje vernega ljudstva v sebične namene in terorizovanje vesti. Nasilje, prevara in sebičnost so glavni znaki klerikalizma. Klerikalizem je lahko katoliški, protestantski, židovski in mohamedanski“. To je treba pomniti!

„Sei auf der Hut vor jener Clique,
die fragt, wo man noch Tugend finde!
Zum Himmel wendet sie den Blick
und heimlich schielt sie nach der Sünde.“

Novo klerikalno šolsko postavo je hotel dekretirati župnik na Polzeli nad Celjem. § 1. se glasi: „Otroci, ki so v poletnem času popolnoma oproščeni, morajo v torkih in praznikih s katekizmi v šolo priti. Drugi predmeti me nič ne brigajo.“ Župnik zahteva torej samo za svoj predmet 8letno obiskovanje, drugi predmeti so najbrž nepotrební. Ta šolski zakon ima frapantno podobnost z otrokom, ki je v farovžu rojen, radi pomanjkanja sape in velikih organičnih hib se kmalu po rojstvu preselil na boljši oni svet. Amen!

Dne 22. mal. travna t. l. se je vršilo na Dunaju zborovanje „katoliškega šulfereina“, na katerem je princ Alojzij Lichtenstein rohnél čez vse učitelje, ki niso člani katoliškega učiteljskega društva, posebno pa čez „mlade“, o katerih pravi: „Als Halbgebildete ohne Trieb nach Vervollständigung ihres Wissens, und als ganz Verbildete auch jeder Belehrung unzugänglich, fühlen sie den Beruf, unzufriedenen Volksmassen sich als führende Intelligenz aufzudrängen. Es sind Blinde, die der Ehrgeiz aufstachelt,